

STORTINGET

Innst. 55 S

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 26 (2018–2019)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Til Stortinget

Sammendrag

Meldingen regjeringen legger frem, redegjør for eksportkontrollen med strategiske varer og teknologi, samt for omfanget av eksporten av våpen, ammunisjon og annet militært materiell, relatert teknologi og tjenester for militære formål (heretter forsvarsmateriell) i 2018.

Meldingen har blitt fremlagt årlig siden 1996 og er den 24. i rekken. Meldingen gir, i tillegg til informasjon om selve eksporten av forsvarsmateriell, en omfattende redegjørelse for regjeringens politikk på eksportkontrollområdet, om regelverket og om retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Regjeringen viser til at den ønsker å bidra til mest mulig åpenhet om den strategiske eksportkontrollen for å gi kunnskap om denne delen av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Regjeringen påpeker at Norge har et omfattende og strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell. Årets melding inneholder omtale av eksportkontrollregelverket, særlig med sikte på å bidra til bedre innsikt i hvordan retningslinjene anvendes i behandlingen av lisenssøknader i Utenriksdepartementet.

Både forsvarsindustrien og eksportkontrollen er en integrert del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Det er en målsetting å sikre en levedyktig forsvarsindustri, og dermed leveringssikkerhet for både Norges og alliertes forsvar. Samtidig består norsk forsvarsindustri av verdensledende teknologi- og kompetansebedrifter. Bedriftene er avhengige av å kunne eksportere og delta i internasjonalt utviklings- og produksjonssamarbeid. Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at forsvarsbedriftene gis tydelige og forutsigbare vilkår og rammer for sin eksportaktivitet.

Utenriksdepartementet er ansvarlig myndighet for eksportkontrollen i Norge. Oppgavene omfatter politikkutvikling, lisensiering, informasjonsarbeid overfor industrien og deltakelse i et omfattende internasjonalt samarbeid.

Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell

Fremstillingene følger i hovedsak samme format som i meldingene de siste årene. Ved at de årlige meldingene behandles i Stortinget, gis det offentlig og parlamentarisk innsyn i praktiseringen av Utenriksdepartementets retningslinjer. Regjeringen viderefører praksisen med å konsultere Stortingets organer om særskilte saker. I likhet med i 2018 vil Norges rapportering til ATT og et engelsk sammendrag av stortingsmeldingen også i 2019 gjøres offentlig.

Om eksporten i 2018

Den samlede verdien av eksporten i 2018 var om lag 5,8 mrd. kroner, hvorav forsvarsrelaterte varer utgjorde i underkant av 4,8 mrd. kroner. Av dette utgjorde A-materiell (i hovedsak våpen og ammunisjon) om lag 3,9 mrd. kroner, og B-materiell (annet militært materiell) om lag 870 mill. kroner. (Tallet refererer til tabell i proposisjonens side 39 da departementet oppgir at tallet på side 9 og 38 er trykkfeil.)

I 2018 var det en nedgang i verdien av eksporten av A-materiell på 17 pst., og en økning i verdien av eksporten av B-materiell på 29 pst. Verdien av eksport av flerbruksvarer omfattet av liste II til militær bruk økte med 22 pst. fra 2017 til 2018. Eksporten av forsvarsrelaterte tjenesteytelser, reparasjoner, produksjonsrettigheter og formidling, utgjorde i 2018 i underkant av 517 mill. kroner, i likhet med året før.

Sammenlignet med 2017 er det en nedgang i verdien av den samlede eksporten på 8 pst. i 2018. Detaljer om eksporten fremgår i meldingens tabell 9.3.

Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I 2018 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO-land, Sverige og Finland om lag 78 pst. av den totale eksporten, mot 63 pst. i 2017. Eksporten av B-materiell til disse landene utgjorde ca. 62 pst. i 2018, mot om lag 80 pst. i 2017.

I 2018 ble det gitt 11 avslag på lisenssøknader for varer omfattet av liste I og liste II til militær sluttbruk til følgende land: De forente arabiske emirater, Israel, Libanon, Kamerun, Kina, Kirgisistan, Kypros, Libanon, Marokko og Taiwan. Avslagene ble begrunnet i Stortingets vedtak av 11. mars 1959, samt kriteriene 1, 3 og 7 i retningslinjenes konsoliderte liste. Det er redegjort nærmere for eksporten og lisensavslagene i meldingens kapittel 9.

Regelverk og retningslinjer for kontrollen med eksport av strategiske varer

Kontrollen med eksport av strategiske varer er hjemlet i lov 18. desember 1987 om kontroll med strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven). Begrepet «strategiske varer» er en fellesbetegnelse for forsvarsmateriell og flerbruksvarer og er definert i eksportkontrollloven som «varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger».

Stortingets vedtak fra 1959 og presisering i 1997 forutsetter en sammensatt og bred vurdering av om eksport av A-materiell overhodet skal tillates til et konkret mottakerland. Selv om kun demokratiske rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter nevnes konkret i 1997-erklæringen, har man i praksis også vektlagt humanitærrettslige forhold.

Regjeringen anser seg bundet av både 1959-vedtaket og av Arms Trade Treaty (ATT) som særlige avslagsgrunnlag. Retningslinjene ble senest oppdatert i mai 2019 for å tydeliggjøre hensynet til ATTs artikkel 7 ytterligere. Ved å ta referansen til de grunnleggende menneskerettighetene og humanitærretten direkte inn i den konsoliderte kriterielisten, er forpliktelsene i ATTs artikkel

7 blitt ytterligere tydeliggjort. Innarbeidelsen av EUs åtte kriterier for våpeneksport og artiklene 6 og 7 fra ATT gjenspeiler grunnlaget for Utenriksdepartementets grundige og systematiske vurderinger rettet mot aktuelle utenriks- og innenrikspolitiske hensyn, grunnleggende menneskerettigheter, humanitærretten og risiko knyttet til avledning av forsvarsmateriell eller intern undertrykking i behandling av søknader om eksport. Det redegjøres grundig for regelverket og retningslinjene i meldingens kapittel 3.

Departementets praktisering av retningslinjene

I meldingen redegjøres det for Utenriksdepartementets behandling av lisenssøknader. Det er lagt vekt på å omtale den konsoliderte kriterielisten, særlig betydningen av de grunnleggende menneskerettighetene og den internasjonale humanitærretten. Dersom en søknad om eksport vurderes å være i strid med retningslinjene, herunder humanitærretten, vil lisens avslås.

Regjeringen er opptatt av å videreføre et eksportkontrollregelverk som er strengt, tydelig og forutsigbart.

Regjeringen ønsker å videreføre den etablerte strenge «føre-var»-linjen, som blant annet innebar suspensjon av A-materiell til De forente arabiske emirater og en lavere terskel for å avslå B-materiell og flerbruksvarer til militær bruk i desember 2017, samt stans i lisensiering av B-materiell og flerbruksvarer for militær bruk til Saudi-Arabia i november 2018. Norge står i en helt annen situasjon enn mange andre vestlige land, siden vi aldri har tillatt eksport av A-materiell til Saudi-Arabia.

Kravet til sluttbruk- og sluttbrukerdokumentasjon vil variere i henhold til det aktuelle mottakerlandet og typen utstyr som søkes eksportert. Spørsmålet om sluttbrukerdokumentasjon omtales nærmere i meldingens kapittel 3.

Regjeringen viser til at Norge gjennom flere år har arbeidet internasjonalt for å fremme en felles norm for sluttbrukerklæringer innenfor NATO og Wassenaar-samarbeidet. Så langt har det ikke vært mulig å få oppslutning om dette initiativet.

Sanksjonsregimer og restriktive tiltak

Utenriksdepartementet er gitt fullmakt til å gjennomføre sanksjoner og restriktive tiltak i Norge. Sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd, samt EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge har sluttet opp om, gjennomføres som hovedregel ved egne forskrifter.

Sanksjons- og tiltaksregimene, spesielt de som angår Russland, Iran og Nord-Korea, er nærmere omtalt i meldingens kapittel 5.

Eksport av flerbruksvarer

Flerbruksvarer er varer som opprinnelig er utviklet for sivil bruk, men som kan ha viktige militære bruks-

områder. I hovedsak er dette knyttet til varer eller teknologi som kan brukes i forbindelse med utvikling, fremstilling, produksjon eller bruk av masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler for slike våpen. Slike varer er omfattet av eksportkontrollforskriftens liste II og er lisenspliktige. Hensikten med å kontrollere flerbruksvarer er å hindre at slike varer brukes i programmer for masseødeleggelsesvåpen (MØV).

Meldingens kapittel 6 redegjør nærmere for kontrollen med flerbruksvarer, og i kapittel 8 redegjøres det nærmere for de multilaterale eksportkontrollregimene.

Utenriksdepartementets oppgaver og nasjonalt samarbeid om eksportkontroll

Som ansvarlig myndighet for eksportkontroll, har Utenriksdepartementet ansvar for politikkutvikling, regelverk, retningslinjer, lisensiering, informasjonsarbeid og Norges deltakelse i et omfattende multilateralt samarbeid om eksportkontrollen med strategiske varer og teknologi. Det er etablert et nært samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og tolletaten, som også har lovpålagte oppgaver knyttet til eksportkontroll, samt med Etterretningstjenesten, Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet.

Regjeringen er opptatt av at det nasjonale eksportkontrollsamarbeidet prioriteres av alle involverte etater og at disse har nødvendige ressurser til i fellesskap å utøve en effektiv eksportkontroll. Slik kan Norge sikre en ansvarlig forsvarsmaterielleksport, samt bidra til å hindre spredning av varer og teknologi til bruk i MØV eller til terrorformål fra Norge.

Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

Meldingens kapittel 8 redegjør for regjeringens involvering i det omfattende internasjonale arbeidet knyttet til eksportkontroll og ikke-spredning. Selv om spørsmål om eksport av forsvarsmateriell er underlagt nasjonal beslutning, har det vokst frem et økende samarbeid også på dette området, særlig innenfor FN, EU og Wassenaar-samarbeidet (WA).

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, lederen Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Hårek Elvenes, Trond Helleland, Ingjerd Schou og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen, Hans Andreas Limi og Christian Tybring-Gjedde, fra Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, fra Sosialistisk Venstreparti,

Audun Lysbakken, fra Venstre, Abid Q. Raja, og fra Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide, viser til at meldinga gjer greie for omfanget av eksporten av våpen, ammunisjon og anna militært materiell i 2018. Det handlar om kva varer, tenester og teknologi knytt til desse varene som blei eksportert, til kva mottakarland og verdien av eksporten. Meldinga gjer også greie for norsk eksportkontrollpolitikk, gjeldande regelverk samt Utenriksdepartementet si hand-saming av søknader om eksport av forsvarsmateriell, teknologi og tenester til militære føremål. Det vert også i meldinga informert om det internasjonale samarbeidet om eksportkontroll og ikkje-spreiing.

Komiteen ser positivt på arbeidet som er gjort dei seinare åra for å sikre størst mogleg innsyn i eksport av forsvarsmateriell frå Noreg. Komiteen meiner at auka innsyn og informasjon har medverka til ein meir open sektor og ein breiare samfunnsdebatt om forsvarsmaterielleksporten.

Komiteen ser det difor som positivt at Noreg si rapportering innanfor ramma av FN-avtala om handel med våpen og militært materiell (ATT) også i år vil bli gjort offentleg, og at eit engelsk samandrag av stortingsmeldinga vil medverke til større openheit om våpeneksport også internasjonalt.

Komiteen vil peike på at eit strengt regelverk, open informasjon om eksporten og brei debatt gjennom stortingsmeldinga medverkar til transparens og sikrar legitimiteten til norsk eksport av forsvarsmateriell.

Komiteen understrekar at eksportkontrollen skal sikre at forsvarsmateriell som blir utført frå Noreg, berre skal gå til mottakarar og mottakarland som er innanfor Utenriksdepartementet sine retningslinjer for handsaming av lisenssøknader. Komiteen viser her til at hovudprinsippet i denne samanhengen er Stortinget sine vedtak av 1959 og 1997. Komiteen merkar seg at retningslinjene seinast blei oppdaterte i mai 2019 for ytterlegare å gjere tydeleg omsynet til ATT sin artikkel 7.

Komiteen vil peike på at forsvarsindustrien sine kontraktar ofte går over mange år. Ulik fordeling av leveransar kan gjere at eksportverdien varierer frå år til år. I 2018 har dette ført til sterk vekst i eksporten til USA, medan eksporten til Oman har falt mykje.

Komiteen noterer seg at den samla verdien av eksport av forsvarsmateriell frå Noreg i 2018 var om lag 5,8 mrd. kroner, av dette utgjorde forsvarsrelaterte varer i underkant av 4,8 mrd. kroner. Komiteen merkar seg at av dette utgjorde eksporten av A-materiell (i hovudsak våpen og ammunisjon) i overkant av 3,9 mrd. kroner og B-materiell (anna militært materiell) om lag 870 mill. kroner.

Komiteen merkar seg at verdien av forsvarsrelaterte tenesteytingar, reparasjonar, produksjonsrettar og formidling til utanlandske mottakarar i 2018 utgjorde i

underkant av 517 mill. kroner. Komiteen viser vidare til at eksporten av fleirbruksvarer (sivile varer omtala på UD's liste II) til militære mottakar, i 2018 vart auka med 22 pst. i høve til 2017.

Komiteen merkar seg at dei største mottakarane av forsvarsmateriell frå Noreg er NATO-landa, samt Sverige og Finland. I 2018 gjekk 78 pst. av Noreg sin eksport av A-materiell til NATO-landa, samt Finland og Sverige, medan 62 pst. av eksportert B-materiell gjekk til dei same landa. Komiteen merkar seg at det blei gitt 11 avslag på lisenssøknader for varer omfatta av liste I og liste II til militært sluttbruk.

Komiteen ser det som særskilt viktig for norsk beredskap at Noreg har ein eigen forsvarsindustri. Komiteen vil også understreke at produksjon og eksport av forsvarsmateriell står for ei stor verdiskaping i Noreg og medverkar til forskning og utvikling av teknologi som også kan brukast sivilt. Komiteen viser til at mange av bedriftene er lokalisert i dei same områda, men at det finst underleverandørar i nær alle fylka. For desse bedriftene er produksjon av forsvarsmateriell avgjerande for næringsutvikling og arbeidsplassar lokalt.

Komiteen vil peike på viktigheita av at norsk forsvarsindustri kan drive eksportverksemd basert på føreseielege og langsiktige rammevilkår.

Komiteen meiner samstundes det er viktig at Noreg praktiserer eit strengt eksportkontrollregelverk. Våpen og ammunisjon skal ikkje seljast til land der det er krig eller krig truar, eller til land der det er påvist alvorlege brot på menneskerettane. Komiteen meiner det er viktig å ha felles internasjonale reglar om sal av våpen og teknologi. Komiteen støtt regjeringa sitt arbeid i relevante fora for å fremje høge internasjonale kontrollstandardar når det gjeld eksport av forsvarsmateriell.

Komiteen merkar seg at regjeringa ynskjer å vidareføre den strenge føre-var-lina. Dette førte mellom anna til stans i lisensiering av B-materiell og fleirbruksvarer for militær bruk til Saudi-Arabia i november 2018.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er tilhengere av at Norge skal ha en egen forsvarsindustri – av beredskapshensyn for vårt eget forsvar, for viktige arbeidsplasser og eksportinntekter og for å kunne utnytte forsvarsindustriens teknologiutvikling i andre bransjer. Samtidig skal Norge ha et meget strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell. Våpen skal ikke selges til land hvor det er krig eller krig truar, eller til land hvor det er påvist alvorlige brodd på menneskerettighetene.

Disse medlemmer viser til den svært alvorlige humanitære situasjonen i Jemen. En Saudi-Arabia-ledet koalisjon av gulfstater – med De forente arabiske emirater som nest største militære bidragsyter – har siden

mars 2015 vært militært involvert i konflikten i Jemen. Et ekspertpanel opprettet i henhold til FN's sikkerhetsråds resolusjon 2140 (2014) har siden 2016 framlagt årlige rapporter der det framkommer sterk bekymring for de humanitære konsekvensene av konflikten i Jemen og for brudd på humanitærretten. I tillegg er det i 2019 kommet fram informasjon om at De forente arabiske emirater har viderelevert militært materiell til grupper som opererer i Jemen. Regjeringen tillot dessverre eksport til landene militært involvert i Jemen også etter de første alvorlige rapportene fra FN-ekspertpanelet opprettet i henhold til Sikkerhetsrådets resolusjon 2140 (2014). I løpet av 2016 og 2017 ble det eksportert våpen og ammunisjon til en verdi av 163 mill. kroner til De forente arabiske emirater. Etter flere år med en uforutsigbar og skiftende praksis ble eksport av A-materiell til De forente arabiske emirater stanset 3. januar 2018. Utenriksdepartementet offentliggjorde 9. november 2018 en suspensjon av alle eksportlisenser til Saudi-Arabia. Likevel ble det i 2017 eksportert forsvarsmateriell (B-materiell) til Saudi-Arabia til en verdi av 41 mill. kroner. Etter disse medlemmers vurdering tilsier den vedvarende alvorlige situasjonen i Jemen at terskelen bør være svært lav for å avslå lisenssøknader til land militært involvert i Jemen.

Disse medlemmer viser til regjeringens tilsvaer til det skriftlige innspillet fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), Stortingets eget organ for å ivareta og beskytte menneskerettighetene, fremmet i november 2018 i forbindelse med stortingsbehandlingen av den forrige eksportmeldingen, Meld. St. 19 (2017–2018). NIM stilte bl.a. spørsmål om hvorvidt Utenriksdepartementets praktisering av Stortingets 1959-vedtak utgjør en feilaktig innsnevring av rekkevidden av FN's våpenhandelsavtale (ATT) artikkel 7 og prinsippet om at all forsvarseksport må vurderes i lys av mulige konsekvenser for fred og sikkerhet, risiko for brudd på internasjonale menneskerettigheter, internasjonal humanitærrett, internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen slutter seg til NIMs presisering om at ATT gjelder for alle kriger og konflikter, og at regjeringen anser seg bundet av både 1959-vedtaket og ATT som særlige avslagsgrunnlag.

Disse medlemmer legger til grunn at Stortingets kontroll av Utenriksdepartementets utstedelse av eksportlisenser for forsvarsmateriell ikke kan foregå i sanntid, men for at systemet skal fungere etter hensikten, kan det heller ikke bli for lang avstand i tid mellom beslutningene om utstedelse av eksportlisenser og Stortingets kontroll gjennom behandlingen av de årlige stortingsmeldingene. Stortinget har ved flere anledninger gjennom anmodningsvedtak bedt regjeringen om å legge fram de årlige eksportkontrollmeldingene senest i løpet av andre kvartal etter at eksportåret er gjennom-

ført. Disse medlemmer merket seg at eksportkontrollmeldingen for 2018 ble framlagt 7. juni 2019. Disse medlemmer legger til grunn at det i denne omgang ikke skulle være nødvendig å fremme forslag om et eget anmodningsvedtak, men vil likevel uttrykke en klar forventning om at også eksportmeldingen for 2019 legges fram innen utgangen av andre kvartal 2020.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Norge ikke skal eksportere forsvarsmateriell dersom det er en åpenbar fare for at utstyret kan bli brukt til intern undertrykking. Disse medlemmer viser videre til den økte eksporten til blant annet Saudi-Arabia siste år. Disse medlemmer viser til at sikkerhetsapparatet i Saudi-Arabia er instrumentelt i omfattende trakassering, fengsling og tortur av menneskerettighetsforkjempere, systematisk diskriminering av kvinner og minoriteter og hundrevis av henrettelser hvert år. Militæret og sikkerhetsapparatet er knyttet tett sammen, og ethvert bidrag til å styrke militæret styrker regimets evne til å begå menneskerettighetsbrudd. Disse medlemmer mener dette viser at regelverket tolkes for svakt.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stanse all eksport av norsk militært materiell til stater der militæret og det øvrige sikkerhetsapparatet er instrumentelle i systematiske og alvorlige menneskerettighetsbrudd.»

«Stortinget ber regjeringen tolke kriterie 2 i UD's retningslinjer for eksportkontroll vedrørende menneskerettighets situasjonen i mottakerland strengere enn i dag, og sikre at Norge ikke eksporterer militært utstyr til regimer som er ansvarlige for utstrakte menneskerettighetsbrudd.»

Dette medlemmer merket seg at norsk juridisk teori og rettspraksis tilsier at det ikke er av direkte rettslig betydning for forvaltningens kompetanse om ATT-artiklene kun inngår i Utenriksdepartementets retningslinjer, eller om de også kommer til uttrykk i lov eller forskrift. Samtidig vil dette medlemmer understreke at det å inkludere den internasjonale våpenhandelsavtalens bestemmelser i nasjonal lovgivning kan ha en viktig signaleffekt overfor andre land med et svakere embetsverk enn vi har i Norge.

Dette medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak som sikrer at ATT artikkel 6 og 7 inkluderes i lov eller forskrift.»

Dette medlemmer påpeker at sluttbrukererklæring skal sikre at norske strategiske varer ikke havner på avveie. For at en sluttbrukererklæring skal oppfylle formålet, er det essensielt at eksporten kontrolleres også i etterkant av at eksporten har funnet sted. Dette medlemmer påpeker at kontrollmekanismene for håndheving og etterlevelse av sluttbrukererklæring bør styrkes, og viser til et notat fra Stortingets utredningsseksjon datert 12. februar 2016, som konkluderer:

«[...] Norge ser ut til å ha et betydelig større spillerom enn det vi hittil har brukt når det gjelder å utforme krav til våpenkontroll, sluttbrukererklæringer og kontrollregimer. Slik vi tolker det vil det også gjelde de kravene vi setter til eksport av forsvarsmateriell til andre land innenfor NATO-alliansen.»

På denne bakgrunn fremmer dette medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at krav om sluttbrukerdokumentasjon blir praksis ved all eksport av forsvarsmateriell, også til NATO-land og nære allierte.»

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å utvikle kontrollmekanismer som muliggjør håndheving av sluttbrukererklæring.»

Dette medlemmer påpeker at det er behov for økt åpenhet om og innsyn i begrunnelser for innvilgninger av søknader om eksportlisens, samt at disse begrunnelsene må knyttes til kriterier som legges til grunn for norsk eksportkontroll. Dette er en nødvendig forutsetning for å kunne etterprøve vurderingene på en hensiktsmessig måte. Dette medlemmer viser til praksisen i Nederland, der tilslag på eksportlisenser over en viss sum, unntatt til de nærmeste allierte, rapporteres til parlamentet i et offentlig brev med detaljer om vurderingen av kriterier opp mot søknaden innen to uker fra søknaden er innvilget.

På denne bakgrunn fremmer dette medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen offentliggjøre begrunnelser for avslag på og innvilgninger av lisenssøknader til land utenfor NATO.»

«Stortinget ber regjeringen styrke åpenheten i norsk eksportkontroll, og utrede muligheten for å innføre en lignende praksis som den i Nederland, der parlamentet informeres offentlig om tilslag på eksportlisenser over en viss sum med detaljer om vurderingen av kriterier opp mot søknaden, unntatt til de nærmeste allierte, innen to uker fra søknaden er innvilget.»

Dette medlem viser til den pågående konflikten i Jemen og den humanitære krisen som følger av den. Dette medlem viser også til rapporten fra september 2019 fra FNs ekspertgruppe for Jemen som dokumenterer grove og systematiske brudd på menneskerettighetene og humanitærretten, og at disse kan innebære krigsforbrytelser. Dette medlem mener de beslutningene som er fattet rundt det å stanse deler av eksporten til Emiratene og Saudi-Arabia, er riktige og viktige. Samtidig mener dette medlem at økningen i eksporten til disse landene rimer dårlig med det regjeringen kaller en «føre-var»-holdning og en «særlig årvåkenhet» for å eksportere B-materiell til de nevnte landene. Dette medlem vil også understreke viktigheten av offentlighet rundt disse spørsmålene.

På dette grunnlag fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stanse all eksport av norsk militært materiell og flerbruksvarer til landene som deltar i intervensjonen i Jemen.»

«Stortinget ber regjeringen granske eksporten som er funnet sted siden intervensjonen i Jemen startet, for å sikre at norsk materiell ikke er brukt i Jemen-krigen.»

«Stortinget ber regjeringen holde Stortinget orientert ved endringer i eksportpraksis til landene som deltar i koalisjonen som intervensjoner i Jemen.»

Dette medlem viser til Tyrkias intervensjon i kurdiske områder i Nord-Syria. Dette medlem mener det er positivt at regjeringen har fordømt krigshandlingene, stanset inngåelse av nye lisenser og varslet en gjennomgang av alle eksisterende lisenser. Dette medlem mener videre at et tydelig politisk signal overfor Tyrkia ville være å stanse all eksport inntil krigshandlingene opphører.

Dette medlem fremmer på dette grunnlag følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stanse all eksport av norske våpen og forsvarsmateriell til Tyrkia inntil krigshandlingene mot kurdiske områder i Nord-Syria opphører.»

Forlag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen stanse all eksport av norsk militært materiell til stater der militæret og det øvrige sikkerhetsapparatet er instrumentelle i systematiske og alvorlige menneskerettsbrudd.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen tolke kriterie 2 i UD's retningslinjer for eksportkontroll vedrørende menneskerettighetssituasjonen i mottakerland strengere enn i dag, og sikre at Norge ikke eksporterer militært utstyr til regimer som er ansvarlige for utstrakte menneskerettsbrudd.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak som sikrer at ATT artikkel 6 og 7 inkluderes i lov eller forskrift.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen om at krav om sluttbrukerdokumentasjon blir praksis ved all eksport av forsvarsmateriell, også til NATO-land og nære allierte.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å utvikle kontrollmekanismer som muliggjør håndheving av sluttbrukererklæring.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen offentliggjøre begrunnelser for avslag på og innvilgelser av lisenssøknader til land utenfor NATO.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen styrke åpenheten i norsk eksportkontroll, og utrede muligheten for å innføre en lignende praksis som den i Nederland, der parlamentet informeres offentlig om tilslag på eksportlisenser over en viss sum med detaljer om vurderingen av kriterier opp mot søknaden, unntatt til de nærmeste allierte, innen to uker fra søknaden er innvilget.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen stanse all eksport av norsk militært materiell og flerbruksvarer til landene som deltar i intervensjonen i Jemen.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen granske eksporten som er funnet sted siden intervensjonen i Jemen startet, for å sikre at norsk materiell ikke er brukt i Jemen-krigen.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen holde Stortinget orientert ved endringer i eksportpraksis til landene som deltar i koalisjonen som intervensjoner i Jemen.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen stanse all eksport av norske våpen og forsvarsmateriell til Tyrkia inntil krigs-

handlingene mot kurdiske områder i Nord-Syria opphører.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Meld. St. 26 (2018–2019) – Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 20. november 2019

Anniken Huitfeldt

leder

Liv Signe Navarsete

ordfører

